

Mottagare
Socialnämnden

Remiss. SOU 2025:15. Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare

Förslag till beslut

- Socialnämnden godkänner föreslaget yttrande gällande SOU 2025:15 Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare och sänder det som sitt remissvar till Socialdepartementet.
- Paragrafen förklaras omedelbart justerad

Sammanfattning

SOU 2025:15 Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare syftar till att föreslå åtgärder som ska öka drivkrafterna för arbete. Förslaget syftar till att minska långvarigt biståndsberoende och underlätta övergången till egen försörjning för personer som mottar ekonomiskt bistånd.

Ärendebeskrivning

Utgångspunkten för utredningen är att det ekonomiska biståndet är ett yttersta skyddsnät för korta perioder av försörjningsproblem och är inte avsett att vara en varaktig försörjning. Bidrags- och ersättningssystemen ska ge en grundtrygghet men måste utformas på ett sådant sätt att systemets legitimitet upprätthålls och att den gemensamma välfärden kan finansieras.

Vidare utgår utredningen från att biståndsmottagare är en heterogen grupp med varierande behov av stöd och hjälp, varför flera kompletterande insatser behövs för att minska biståndsmottagandet varaktigt. Utredningen syftar även till att, i den mån det är möjligt, minimera väsentliga skillnader mellan kommunerna avseende krav på och stöd till biståndsmottagare. Förslagen ska ge avsedd effekt utan att i onödan medföra en ökad administration.

Huvudsakliga förslag:

Modernisering av riksnormen

För att bättre spegla dagens levnadskostnader föreslås en uppdatering av riksnormen för försörjningsstöd och begränsningar för utbetalningar utöver normbeloppet. Här ingår förslag om en modell för bidragstak och ett alternativt förslag som innebär en begränsning av försörjningsstöd för större hushåll. Förslagen är inte avsedda att införas samtidigt.

Den moderniserade riksnormen motsvarar dagens konsumtionsmönster där kostnadsposterna ska motsvara en skälig levnadsnivå. Utredningens förslag

förväntas medföra att det finns ett minskat behov av att göra individuella prövningar. Förslaget innebär att riksnormen ska täcka hushållets normala kostnader för livsmedel, kläder, skor, fritid och lek, förbrukningsvaror, personlig hygien samt internet och telefoni. Av förslaget framgår även att försörjningsstöd inte ska lämnas med högre belopp än vad som anges av riksnormen.

Utredningens förslag om en modell för ett bidragstak gäller oberoende av hushållsstorlek och innebär att det införs en taknivå i försörjningsstödet: Summan av försörjningsstöd, övriga bidrag och ersättningar ska inte uppgå till mer än 80 procent av en disponibel inkomst på 22 000 kronor. Det alternativa förslaget är ett förslag på en modell med begränsningar för stora hushåll. I korthet innebär den föreslagna begränsningen för större hushåll att försörjningsstödet minskar med hälften av den genomsnittliga personliga kostnaden i riksnormen för varje barn utöver tre.

Ökad informationsdelning med Arbetsförmedlingen

För att stärka kontrollen av om biståndsmottagare står till arbetsmarknadens förfogande föreslås att Arbetsförmedlingen ska lämna mer detaljerad information till socialnämnderna. Detta inkluderar uppgifter om aktivitetsnivå, sanktionsbeslut och aktivitetsrapportering. Socialtjänsten får därmed bättre underlag för att fatta beslut om bistånd och bedöma om en individ aktivt söker arbete och står till arbetsmarknadens förfogande.

Tydligare regler för bistånd vid olovlig andrahandsuthyrning

Det föreslås att ekonomiskt bistånd endast ska beviljas för hyreskostnader i andra hand om hyresvärd, bostadsrättsförening eller hyresnämnd har godkänt andrahandsuthyrningen. Detta syftar till att motverka olovlig andrahandsuthyrning och säkerställa rättvisa på bostadsmarknaden.

Förtydligande av krav på laglig vistelse

Enligt förslaget ska ekonomiskt bistånd endast beviljas till personer som vistas lagligen i Sverige. Detta innebär att personer utan uppehållstillstånd inte ska ha rätt till försörjningsstöd

Samordnad individuell plan (SIP)

Enligt förslaget ska kommunen ges möjlighet att initiera en SIP med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om den enskildes ansökan om samordnad rehabilitering har avslagits. Detta syftar till att förbättra stödet för personer med nedsatt arbetsförmåga. Utredningen bedömer att förslaget bedöms kunna ha positiva effekter på sysselsättning och minska behovet av bistånd.

Uppföljning och kontroll av drivkrafter för att lämna biståndet

En central del av utredningen handlar om att skapa starkare drivkrafter för att människor ska lämna försörjningsstödet och övergå till egen försörjning. Socialtjänsten får en viktig roll i att arbeta med personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och se till att de är med i aktiviteter som gör att de kan

uppfylla krav för att få jobbpremie och andra stöd. Socialtjänsten ska även följa upp de beslut som fattas och rapportera om utvecklingen.

Införande av tillfällig jobbpremie

Utredningen föreslår även att en tillfällig jobbpremie införs för personer som beviljats försörjningsstöd i minst sex månader i följd och som därefter fått en anställning. Premien uppgår till 15 % av bruttolönen, med ett tak på 3 750 kronor per månad. Jobbpremier får lämnas till den sökande för högst 18 månader. Vissa typer av anställningar, såsom skyddade arbeten eller kommunalt anvisade jobb, berättigar inte till premien. Premien kan återkrävas under vissa förutsättningar. Socialtjänsten kommer att behöva informera om premien, identifiera individer som kan vara berättigade och samarbeta med Arbetsförmedlingen och arbetsgivare för att skapa förutsättningar för att dessa personer faktiskt ska lyckas hitta arbete. Socialtjänsten får här en ny roll i att stödja och vägleda individer på väg mot arbetsmarknaden.

Bedömning

Ekonomiska aspekter

Införandet av jobbpremie beräknas kosta samhället totalt 603 miljoner kronor under 2027 och 2028. Tidigare erfarenheter från Danmark tyder dock på att sådana premier har begränsad effekt på sysselsättningen på kort och lång sikt.

Begränsning av det kommunala självstyret

Nationellt krav på godkända andrahandskontrakt medför att socialtjänsten förlorar sin bedömningsrätt i det enskilda ärendet. Det blir lagstadgat när stöd inte får beviljas även om en socialsekreterare tycker att det är motiverat i det enskilda fallet vilket innebär en minskning av det lokala handlingsutrymmet.

Begränsning av bistånd till personer utan tillstånd, utom i nödsituationer, medför att de kommuner som valt att bevilja bistånd utifrån exempelvis barnrättsliga skäl förlorar rätten att göra det. Det blir en tvingande lagreglering, vilket inskränker det kommunala handlingsutrymmet.

Utredningens förslag till utformning av ett bidragstak innebär att socialnämndens möjligheter att styra över prövningen av försörjningsstödet inskränks betydligt. Enligt förslaget kommer socialnämnden inte fritt kunna bedöma nivå på försörjningsstödet i enskilda fall eftersom det kommer att begränsas av en taknivå. Förslagets intention är att alla kommuner ska tillämpa bestämmelserna lika för att främja likabehandling och öka rättssäkerheten. Detta innebär långtgående inskränkningar av kommunens möjlighet att göra egna bedömningar av invånarnas behov.

Ökning av administrativ arbetsbörda

Den ökade informationsdelningen med Arbetsförmedlingen beräknas medföra en större administrativ arbetsbörda för socialtjänsten.

Även förslaget om tydligare krav på biståndsberättigade vid andrahandsuthyrning kan innebära en ökad administrativ börda för socialtjänsten då de får en striktare kontrollfunktion då de ska kunna verifiera att de boendekostnader som ingår i biståndet är lagliga. Denna kontrollfunktion kan komma att kräva mer samarbete med andra myndigheter för att kontrollera uppgiften.

Förslaget att ekonomiskt bistånd endast ska beviljas till personer som vistas lagligt i Sverige innebär att socialtjänsten kommer att behöva göra noggrannare bedömningar av en individs rätt att vistas i landet innan bistånd kan beviljas. Detta kan leda till ökad administration och kontroll, där socialtjänsten måste hålla sig uppdaterad om gällande regler kring uppehållstillstånd och bistånds rätt.

Att socialtjänsten ska arbeta mer med uppföljning och kontroll för att individer ska kunna lämna biståndet kan innebära både ökad arbetsbelastning och en förändrad roll för socialtjänsten som inte bara är hjälpare utan också en aktör i att kontrollera och stimulera arbetsaktivitet.

Utredningens förslag innebär att socialnämndens möjligheter att styra över prövningen av försörjningsstödet i vissa delar inskränks. Enligt förslaget kommer socialnämnden inte längre kunna bedöma att det finns skäl för en högre nivå på försörjningsstödet i lika många enskilda fall för vuxna eftersom det kommer att begränsas till situationer då det finns synnerliga skäl att höja riksnormen. Detta innebär inskränkningar av kommunens möjlighet att göra individuella bedömningar av invånarnas behov som är mer långtgående än tidigare. Förslaget kan förväntas leda till att kommuner kommer att tillämpa bestämmelserna mer likvärdigt. Det främjar en likabehandling av biståndssökande och stärker enskildas rättssäkerhet

Påverkan på den enskildes rättigheter

Striktare regler för boendekostnader vid uthyrning i andra hand kan göra det svårare för personer i en utsatt boendesituation att få ekonomiskt stöd även om de faktiskt har en bostad de bor i. Detta kan medföra en begränsning i att den enskilde förlorar en del av sin rätt att själv välja boendeform vilket särskilt kan påverka personer som tvingas ta till osäkra eller informella boendelösningar.

Att Arbetsförmedlingen föreslås få en utökad uppgiftsskyldighet kan ses som ett ingrepp i den personliga integriteten då mer detaljer om den enskildes liv delas mellan myndigheter utan samtycke. Nyttan för socialtjänsten bedöms dock vara god.

Att neka barnfamiljer bistånd på grund av att föräldrarna vistas olagligt i Sverige kan vara oförenligt med artikel 3 och 27 i barnkonventionen (artikel 3- barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet och artikel 27- barn har rätt till skälig levnadsstandard).

Både förslaget om bidragstak och förslaget om begränsningar för större hushåll innebär att den disponibla inkomsten minskar för berörda biståndshushåll, men i mindre utsträckning i förslaget om begränsningar för större hushåll. Förslaget om en begränsningsregel, som har till syfte att öka vuxnas drivkrafter till arbete, riktas direkt mot barn på så sätt att det är barnens personliga kostnader som begränsas beroende av hur många barn och skolungdomar som finns i hushållet. De vuxnas vilja att arbeta är inget som barn kan påverka.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Socialförvaltningen daterad 2025-05-06

Yttrande, remiss SOU 2025:15 Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare, daterad 2025-06-12.

Remiss. Socialdepartementet, daterad 2025-03-24

Socialförvaltningen

Marica Gardell
Socialdirektör

Skickas till

Skickas till Socialdepartementet (enligt anvisning missiv), diariernr S2025/00416.

Kvalitetschef Öystein Berge